



Under vintervilan, i början av mars, sågade Tomas och Lotta ner sin amerikansk hagtornshäck, *Crataegus intricata*, planterad ca 1970. Den var då nästan lika bred som hög, dvs 2 m åt alla håll. Stubbarna var ganska grova, alla orkade inte skjuta skott på sommaren utan blev kvar som torra stubbar. De torra togs bort på eftersommaren, med en japansåg, för att inte vara inkörsportar för sjukdomar. Viktigt är att ta bort frösådda plantor av fågelspridda arter, t ex alm och fläder.

## VINTERBESKÄRNING

# Buskar – lätt att sköta rätt!

**Har du någon gång tänkt på vad som händer om man inte beskär buskar? Ja, inte kommer de att dö.**

En prydnadsbuske som inte beskärs får ett naturligt växtsätt. Men troligen kommer blomningen att avta rejält med åren och den sker bara långt ut på grenarna. Den kommer nog också att ha ett grönt skal och en död mitt. Busken blir inte så prydnadsvärd längre.

### GÖR OM, GÖR RÄTT!

I villaträdgårdar och på bostadsgårdar från 1940–1970-talet behöver buskarna ofta bytas ut, de har redan gett sitt bästa! Med andra ord är beskärning inte lösningen på alla problem för äldre buskar eller buskage.

Allt går inte heller att fixa med beskärning. Fel utförd beskärning någon gång,

eller många, i buskens liv förkortar radikalt dess totala livslängd. Ibland händer det att någon har velat göra något åt ett buskbestånd och i ren okunskap kapat hej vilt i buskarna med fel verktyg. Stubbar har lämnats med dåliga snittytor vilka har blivit inkörsportar till sjukdomar och rötter.

### BYT UT DE BUSKAR SOM INTE PASSAR PÅ VÄXTPLATSEN, T EX:

- buskar som är dåligt härdiga på platsen (ofta drabbade av sjukdomar, t ex rödvårtssjuka).
- buskar som är för stora för växtplatsen.
- buskar som är fula och skötselkrävande för att de inte gillar jordmånen, som häckoxbär på många platser i Mellansverige.

Buskar som måste klippas in varje år för att de egentligen inte ryms där de står är bara till problem. Ansar man i topparna

varje år (s k fastighetsskötarebeskärning) uteblir blomningen och buskarna ger inte den glädje som de skulle ha gjort om de passat på platsen och kunde skötas på ett riktigt sätt. Vid ett buskbyte kan växter av bättre genetisk kvalitet köpas, t ex E-plantor (Se Ht 3/2009, s 53).

### BUSKBESKÄRNING

Att varje vinter underhållsbeskära buskar, buskrosor och friväxande häckar är det absolut bästa, då får de grenar av olika ålder. Grenar av varierande ålder har följande betydelse för busken:

- Äldre grenar ger stadga.
- "Medelålders" grenar ger rikligt med blommor/frukt.
- Nya skott får ljus och utrymme att utvecklas.

Detta är en generalisering av hur man får de flesta buskar att må bra och bli fina. >>





Björkspirea, *Spiraea betulifolia* 'Tor', och två gullregn, *Laburnum alpinum* 'Vossi', underhållsbeskurna (enstaka grenar från basen) årligen med början ca 5 år efter planteringen. Ett exempel på rätt växt på rätt plats – inga buskar som skymmer fönster och två solitära buskar som "lyfter" ytan och gör den mer levande till sin form.

> Men det finns alltid undantag, t ex syrenhortensia och rosenspirea. Båda blommar bäst och vackrast på sina årsskott och bör därför beskäras hårt varje vår innan bladen slår ut.

Korallkornell är ett annat undantag som är vackrast med enbart yngre skott, dock inte bara årsskott som de två tidigare nämnda. Korallkornellen har man för de lysande röda stammarna, samma gäller gullkornellen med sina gula stammar.

Att beskära buskar direkt efter blomningen gäller de buskar som blommar tidigt på säsongen, ofta på bar kvist. Forsythia, ginst och rosenmandel är bra exempel på detta.

Vanliga buskar som syren, fläder och doftschersmin mår dock bäst av regelbunden beskärning. Om de inte beskärns blir resultatet att det bland de grova, jämnåriga "stammarna" finns fullt av nya men döda skott. De har dött för att de inte får ljus och utrymme att utvecklas. Dessa buskars blomning sker högt upp i toppen och blomningen blir mindre och mindre allt eftersom åren går. Nedre delen av buskarna består mestadels av bladlösa stammar.

Nu behöver ju inte detta vara fel eftersom det kan vara mycket vackert med ett skuggande krontak av t ex fläder, som nästan kan bli som ett träd. Beskärning av buskar beror på dina behov och hur du vill att busken ska utvecklas.

Så kallad arkitektonisk beskärning och formbeskärning kan vara andra mål med beskärningen av buskar.

#### TIDPUNKTEN

Att under vintern ge råd om lämplig tidpunkt för beskärning kan vara problematiskt för oss rådgivare. Vi ska ge råd från Skåne i söder som oftast inte har någon snö alls i februari till Pajala i norr där man p g a av snön inte ens ser sina buskar. För alla gäller dock att en försiktig underhållsbeskärning, där man från buskens bas tar bort 2–3 stycken hela äldre grenar, kan utföras när som helst under året utom i samband med knoppsprickningen.

#### INGEN REGEL UTAN UNDANTAG

Kom ihåg att i samband med beskärning på vårvintern har vi växtslag som "blöder". Undvik beskärning på våren av följande arter: alla lönnar, alla björkar, klätterhortensia och känsliga växter som magnolia.

#### UNDERHÅLL BUSKARNA

Det betyder inte att du ska spela fiol för dem utan det handlar om att hålla busken i god form. Genom att med hjälp av en busksax ta bort 2–3 av de äldsta grenarna från basen på buskarna varje år håller man dem i bättre form än att tvingas göra radikala ingrepp vart femte år! Börja underhållsbeskärningen 5–6 år efter planteringen.

#### NÄR DET GÅTT FÖR LÅNGT

Om en buske inte hållits efter på många år får man ta till en annan strategi. Med hjälp av en sk Japansåg sågar man av de grövsta grenarna från buskens bas. Und-

vik om möjligt att skada yngre grenar. Dela gärna upp beskärning på tre år genom att ta några grenar varje år. Till slut har man då fått en helt förnygrad buske som under hela förnyelseprocessen ändå prytt sin plats, blommat och gett skydd till trädgårdens småfåglar.

Att säga ner en buske helt så att bara stubbar återstår, s k förnygringsbeskärning, ska man helst undvika. Alla buskar, t ex rosenry, tål inte en sådan drastisk beskärning. Om det ändå måste göras behöver växten extra skötsel den kommande växtsäsongen. Vattna med s k svettssläng om försommartorka uppstår, håll undan ogräs kring de nedklippta buskplantorna, ta bort inväxta slyskott och tillför gödsel en gång under juni–juli.

Förutom Japansågen är en bra busksax och sekator A och O för att buskarna ska kunna skötas på ett rätt och enkelt sätt.

#### BLOMNING – MEN PÅ VILKA GRENAR?

Våra prydnadsbuskar blommar vid olika tidpunkter:

- De som **blommar på ettårsved**, dvs på de grenar som växer fram efter beskärningstillfället på vårvintern. Blommar oftast på senare delen av sommaren. Denna grupp tål oftast årlig hård nedskärning.
- De som **blommar på äldre ved**, minst från föregående år.
- De som **blommar på kortskott**, dvs års-skott, från äldre ved.





Måbär, *Ribes alpinum* 'Schmidt', är en av de bästa arterna att formklippa. Här som häck.

#### BLOM PÅ ETTÅRSVED:

- Fjärilsbuske, *Buddleja* sp. (friväxande buske)
- Hortensia, *Hydrangea* (friväxande buske)
- Rosenspirea m fl, *Spiraea japonica* (friväxande häck eller buske)
- Hyperikum, *Hypericum* (friväxande buske)
- Rosor, *Rosa*
- Senblommande *Clematis*, t ex 'Jackmannii', *viticella*, *texensis*, *integrifolia*

#### BLOM PÅ ÄLDRE VED:

- Syren, *Syringa* sp. (friväxande buske eller häck)
- Häggmispele. *Amelanchier* sp. (friväxande eller klippt häck)
- Tidigblommande klematis, *Clematis*, t ex *montana*, *alpina*, *sibirica*

#### BLOM PÅ KORTSKOTT (ÅRSSKOTT) FRÅN ÄLDRE VED

- Schersmin, *Philadelphus* sp. (friväxande buske)
- Oxbär, *Cotoneaster* sp (friväxande buske eller klippt häck)
- Tok, *Potentilla* sp. (friväxande buske eller dito häck)
- Try, *Lonicera* sp. (friväxande buske)
- Återblommande *Clematis*, t ex *patens*, *lanuginosa* (både från äldre ved och årsskott)

#### VÄLJ RÄTT ART TILL FORM-BESKÄRNING

De buskbollar man ofta ser på bostadsgårdarna, och ibland även i villatradgårdar, är misslyckad underhållsbeskärning

och är ofta fel växt på fel plats. Vill man ha formbeskurna växter ska man välja växtmaterial som är bra till klippta häckar, t ex måbär, *Ribes alpinum*, och liguster, *Ligustrum vulgare*. När det gäller städsegrönt växtmaterial är även buxbom, *Buxus sempervirens* 'Faulkner' en "höjdare" att forma.

#### TA TAG I DIN HÄCK

Börjar man med föryngring sent i en häcks liv blir stubbarna som nya grenar ska bryta ifrån lätt angripna av röta, precis som med träd som beskårs fel. Detta gör att nyare grenar efter några år bryts av då "stubben" de kommer ifrån ruttnat.

Friväxande häckar, som häggmispele, syren och i viss mån hagtorn, behandlas som prydnadsbuskarna ovan.

En klippt häck är en hel individ och är svårare att underhålla, där är vi hänvisade till hel nedskärning när buskarna vilar, inte när de grönskat!

Så här kan det gå vid radikal föryngring – allt dör! Tidpunkten är viktig vid denna behandling och att veta vilken art du beskär och hur den reagerar på beskärning!



Text och bild: Ann-Catrin Thor, trädgårdsrådgivare och trädgårdsdesigner, [radgivning@tradgard.org](mailto:radgivning@tradgard.org)

#### LÄSTIPS:

**Beskärningsboken.** K Vollbrecht, G Alm, H Veltman. Natur och Kultur, 2006.

## Beskärningskurs i norr

Riksförbundet Svensk Trädgård och Lappmarkens Trädgårdssällskap anordnar i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan en endagskurs i beskärning av träd och buskar i Lycksele den 21 augusti. Kursen leds av trädgårdsrådgivare Ann-Catrin Thor, Svensk Trädgård. Teoripass i Lapplands Kulturbotaniska Trädgård i Lycksele och praktik i en äldre privatträdgård. Se [www.tradgard.org](http://www.tradgard.org), under Kunskap/kurser.



Foto: Sigurd Johansen